

вчинками дітей. Такі якості потрібні керівникові та кожному педагогу. Відмінність полягає ось у чому.

По-перше, керівник позашкільного закладу, маючи такі якості, зобов'язаний створити умови для розвитку їх у своїх підлеглих.

По-друге, керівник з такими якостями дає можливість своїм підлеглим брати участь в управлінні педагогічним процесом на рівних, отримувати задоволення від колегіального співуправління. Саме в цьому полягає демократизація управління.

Висновки. Отже, такими якостями не вичерпується коло професійних управлінських рис керівника позашкільного закладу, діапазон їх значно розширюється, коли йдеться про те, яким чином і за який відрізок часу, з якою витратою сил і що здатний зробити керівник для свого колективу. Тому демократизацію управління не можна зводити тільки до відвертої критики. Це, насамперед: висока культура педагогічної праці, спілкування й діяльності, послідовність управлінських дій і культура планування, створення доцільної інформаційної системи, без якої неможливий глибокий педагогічний аналіз, а отже, і якісне управління. Це вибір оптимальних і соціальних організаційних заходів, досконалих колективних форм, здатність підібрати й розставити кадри; розподілити між ними обов'язки та вміння скорегувати свою колишню діяльність в інтересах удосконалення педагогічного процесу на основі глибокого засвоєння найновіших досягнень педагогіки та психології, теорії управління.

Література

1. Закон України "Про позашкільну освіту". – К. : Міленіум, 2001. – С. 229–251.
2. Концепція позашкільної освіти і виховання // Інформ. зб. Міносвіти України. – К., 1997. – С. 22–32.
3. Позашкільна освіта в Україні : навч. посіб. / за ред. О.В. Биковської. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2006. – 224 с.
4. Сущенко Т.И. Основы внешкольной педагогики : пособ. для классных руководителей, педагогов внешкольных учреждений / Т.И. Сущенко. – Мн. : Бел. наука, 2000. – 221 с.

ТАРАН І.В.

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В умовах переходу вищих навчальних закладів на нові моделі в освіті й технології навчання важливе значення має проблема професійної підготовки майбутнього вчителя. Професійно-педагогічна освіта пов'язана з підготовкою фахівців, які здатні самостійно вирішувати професійні завдання на науково-педагогічному рівні, самостійно здобувати педагогічні знання. Сучасна система вищої освіти створює умови для підготовки фахі-

вця з урахуванням індивідуальних особливостей, що можуть бути реалізовані в його професійному розвитку.

Вивченням проблеми професійної підготовки займалися такі вчені: І. Батракова, В. Бодров, С. Вершловський, Е. Галіцьких, А. Гогоберідзе, Е. Зеєр, Т. Кудрявцев, Є. Клімов, Л. Мітіна, Н. Радіонова, А. Тряпціна, Н. Чекальова та ін.

Мета статті – проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя.

Професійна підготовка майбутнього вчителя повинна бути єдиною системою, що поєднує самостійні, але взаємозалежні підсистеми підготовки: загальнопрофесійну, загальнокультурну й предметну. Кожний компонент загальної системи професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічному колективі виконує свої завдання.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях приділяється увага професійній підготовці майбутнього вчителя, зокрема змісту педагогічної освіти (А. Алексюк, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, І. Підласий та ін.); вдосконаленню технологій навчання майбутнього вчителя (В. Бондар, О. Мороз, О. Пехота, О. Савченко та ін.); оптимізації методів і прийомів професійної підготовки майбутніх учителів (Д. Кавтарадзе, М. Поташник, Т. Яценко та ін.).

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що розробка системи професійної освіти підготовки у вищій школі здійснюється за такими напрямками:

- науково-теоретичні основи формування особистості педагога в процесі професійної підготовки (Ф. Гоноблін, М. Кухарев);
- питання методології формування особистості вчителя (С. Архангельський, А. Бойко, В. Ільїн, М. Каган, Л. Кондрашова, В. Слассьонін, О. Щербаков);
- питання професійної підготовки й діяльності вчителів, викладачів (О. Абдуліна, А. Алексюк, Г. Андреева, Ю. Бабанський, В. Гриньова, М. Євтух, Н. Ничкало, О. Пехота, Т. Сущенко);
- визначення науково обґрунтованого змісту професійного навчання, зміст педагогічних знань і вмінь (О. Абдуліна, О. Остряньська, В. Слассьонін, Л. Спірін, О. Щербаков);
- методи професійного самовиховання й розвитку педагогічної техніки (Ю. Азаров, В. Кан-Калік, С. Омельченко).

У комплексному дослідженні проблеми професійної підготовки майбутніх учителів Є. Бондаревська пропонує концепцію вдосконалення професійно-педагогічної підготовки. Вона виокремлює такі підходи:

- особистісно-професіографічного – виявлення властивостей особистості сучасного вчителя й моделювання змісту його підготовки з урахуванням цих властивостей;

– системно-компонентного – з виокремленням у системі педагогічної освіти трьох основних елементів: орієнтація на вчительську професію, професійну підготовку й професійну адаптацію вчителів;

– професійно-діяльнісного – виражається у формуванні в студентів системи професійно значущих умінь і здібностей, що визначають успішність професійної діяльності [2, с. 74–80].

Загальнопрофесійна підготовка майбутнього вчителя – об’єктивний процес, в основі якого лежать певні закономірності:

– зумовленість системи підготовки освітніми потребами особистості і суспільства;

– відповідність змісту, форм, методів, технологій загально-професійної підготовки рівню розвитку педагогічної науки й освітньої практики, особливостям професійної педагогічної діяльності в сучасних умовах;

– єдність завдань професійної освіти, виховання й розвитку особистості майбутніх учителів у процесі підготовки;

– взаємозв’язок цілей, функцій, змісту й методів загальнопрофесійної підготовки;

– залежність якості загальнопрофесійної підготовки від характеру, змісту, форм і методів організації освітнього процесу [1].

А. Греков і Є. Бондаревська вважають, що професійна підготовка студентів повинна враховувати різнобічність діяльності вчителя і містить у собі безліч компонентів (див. рис.).

Рис. Компоненти професійної підготовки

Вирішення цих завдань повинно бути виконане кожним компонентом структури підготовки окремо й усіма ними в сукупності, але провідна роль у структурі підготовки майбутніх учителів відіграє блок загальнопрофесійних дисциплін.

Розглядаючи структуру професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічному вищому навчальному закладі, прийнято виділяти блоки навчальних дисциплін, що вирішують такі педагогічні завдання:

- предмети блоків гуманітарних, соціально-економічних, математичних і природничо-наукових дисциплін, що сприяють формуванню світогляду, визначенню особистісних та професійних цілей;
- загальнопрофесійні дисципліни, що дають можливість студентам усвідомити себе суб'єктом професійної діяльності й опанувати способами самовизначення та аналізу власної професійної діяльності; предметні дисципліни покликані розкрити особливості повсякденної практичної діяльності.

В. Сластьонін необхідною умовою якісної підготовки студентів вважає функціональну повноту педагогічної освіти, що забезпечує взаємозв'язок методологічної, спеціальної, загальнопедагогічної, психологічної, професійно-етичної, дидактичної й методичної підготовки вчителів, формування в студентів сучасного стилю цілісного науково-педагогічного мислення, готовності до професійної самоосвіти [4, с. 63].

На думку Б. Райського, професійно-педагогічна підготовка означає оволодіння більшим обсягом суспільно-політичних і наукових знань з навчальної дисципліни й суміжних галузей науки, володіння високим рівнем загальної культури, знання педагогічної теорії, загальної, вікової та педагогічної психології, здатність до врахування умов розв'язання цього педагогічного завдання й самокритичного аналізу результатів, формування широкого кола знань і навичок виконання відповідних дій, що є компонентом конкретних видів навчально-виховної діяльності.

І. Глазкова так визначає мету професійної підготовки:

- формування якостей майбутнього вчителя (М. Кобзев, В. Страхів) [3];
- оволодіння систематизованими знаннями, уміннями, навичками й необхідними особистісними професійними якостями (Н. Хмель) [5];
- озброєння студентів професійними знаннями, уміннями, навичками (Н. Кузьміна).

В. Ільїн і С. Глазачов у педагогічній підготовці визначають, насамперед, її системний характер і вважають, що вона повинна характеризуватися взаємоузгодженням її компонентів: теоретичної й практичної підготовки із суспільних наук, педагогічних, психологічним, спеціальних дисциплін та методику викладання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що розробка системи професійної освіти підготовки у вищій школі здійснюється за такими напрямками:

- науково-теоретичні основи формування особистості педагога в процесі професійної підготовки (Ф. Гоноблін, М. Кухарев);

– питання методології формування особистості вчителя (С. Архангельський, А. Бойко, В. Ільїн, М. Каган, Л. Кондрашова, В. Сластьонін, О. Щербаков);

– питання професійної підготовки й діяльності вчителів, викладачів (О. Абдуліна, А. Алексюк, Г. Андреєва, Ю. Бабанський, В. Гриньова, М. Євтух, Н. Ничкало, О. Пехота, Т. Сущенко);

– визначення науково обґрунтованого змісту професійного навчання, зміст педагогічних знань і вмінь (О. Абдуліна, О. Остряньська, В. Сластьонін, Л. Спірін, О. Щербаков);

– методи професійного самовиховання й розвитку педагогічної техніки (Ю. Азаров, В. Кан-Калік, С. Омельченко).

Сутність вимог до підготовки педагогічних кадрів полягає у створенні умов для їхньої наступної ефективної професійної діяльності з урахуванням швидкої зміни в структурі й змісті шкільної освіти та необхідності відновлення педагогічних знань і оволодіння сучасними методиками навчання предмета. Тому за роки навчання майбутній учитель повинен не тільки здобути знання, а й навчитися ці знання здобувати самостійно.

О. Акулова, С. Пісарєва, Н. Радіонова, А. Тряпціна висувують ідею про те, що послідовне вивчення студентами педагогічних курсів відповідає етапам професійної підготовки майбутнього вчителя. Вони виділяють три етапи освоєння професійно-освітньої програми, що відповідає етапам професійного становлення майбутнього вчителя:

1) орієнтаційний, метою якого є формування в студентів системи знань про саморозвиток особистості і її професійно-педагогічної спрямованості, а також особистісні освітньо-професійні орієнтації студентів;

2) теоретико-методологічний. Мета цього етапу в тому, щоб, спираючись на потреби, інтереси студентів у галузі педагогіки, сприяти розвитку педагогічної культури студентів, на базі якої може бути здійснений багатоманітний життєвий вибір;

3) діяльнісний, мета якого полягає в освоєнні студентами нових способів дій, оволодінні вміннями організації й аналізу педагогічної дійсності та самоорганізації в ній.

Таким чином, можна зробити висновок, що перед усіма викладачами вищих педагогічних закладів постає завдання формування у студентів навичок дослідної роботи, творчої самостійності, вміння вивчати та узагальнювати передовий педагогічний досвід.

Один з можливих шляхів їх вирішення сформулював В. Беспалько, який пропонує будувати навчальний процес як чотирирівневу систему:

– перший рівень визначається діяльністю з ідентифікації об'єктів і явищ;

– другий рівень характеризується діями щодо відтворення інформації про об'єкт вивчення, його властивості, особливості на рівні пам'яті;

– третій рівень характеризується вмінням застосовувати інформацію в практичній сфері вирішення деяких завдань і одержання суб'єктивно нової інформації на основі засвоєного зразка діяльності;

– четвертий рівень – рівень трансформації, для нього характерне орієнтування в нових ситуаціях і вироблення нових, принципово відмінних від раніше засвоєних програм прийняття рішень.

Забезпечити підготовку вчителя, що відповідає сучасним вимогам рівня професійної педагогічної діяльності, можливо, лише орієнтуючи навчальний процес на четвертий рівень засвоєння знань.

Отже, підготовка педагогічних кадрів полягає у створенні умов для їхньої наступної ефективної професійної діяльності з урахуванням швидкої зміни в структурі та змісті шкільної освіти й необхідності відновлення педагогічних знань і оволодіння сучасними методиками навчання предмета. Тому майбутній учитель повинен не тільки набути знання, а й навчитися ці знання здобувати самостійно.

Висновки. Отже, у статті розглянуто професійну підготовку вчителів у вищій школі, основні підходи та закономірності. Таким чином, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами визначено основні напрями професійної підготовки фахівця в сучасних умовах. Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що професійна підготовка – оволодіння більшим обсягом суспільно-політичних і наукових знань, формування широкого кола знань, що є компонентом конкретних видів навчально-виховної діяльності

Література

1. Абдулина О.А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования* / О.А. Абдулина. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.

2. Бондаревская Е.В. *Педагогическая позиция и профессионально-личностные качества педагога* / Е.В. Бондаревская // *Введение в педагогическую культуру* : учеб. пособ. – Ростов н/Д, 1995. – С. 74–80.

3. Кобзев М.С. *Психолого-педагогические основы внеаудиорной работы в педвузе* / М.С. Кобзев, В.И. Страхов. – Саратов : СГПИ, 1985. – 138 с.

4. *Педагогика* : учеб. пособ. для студ. пед. учеб. завед. / [В.А. Слостенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко и др.]. – М. : Школа-Пресс, 1998. – 512 с.

5. Хмель Н.Д. *Теоретические основы профессиональной подготовки учителя* : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Н.Д. Хмель. – К., 1986. – 46 с.